

РОЗДІЛ 3

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 336

Братюк В. П.

Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ПРАКТИКИ СТРАХУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ

Розглянуто роль майнового страхування в сучасних умовах, організацію системи страхового захисту, сутність та види майнового страхування в Україні, а також сучасні тенденції ринку страхування майна. Виділено проблеми майнового страхування, надано ряд рекомендацій щодо покращання взаємовідносин при організації страхового захисту на страховому ринку України.

Ключові слова: страхування, ринок майнового страхування, види страхування майна, страхові послуги, страхові премії.

Постановка проблеми. Вагому частку в історії страхування відведено майновому страхуванню. У сучасних умовах роль і необхідність усебічного розвитку майнового страхування є вкрай важливими, оскільки для відновлення, стабілізації та відшкодування наслідків реалізації прямих та опосередкованих збитків через систему страхування має позитивний макроекономічний результат. Ефективна система страхового забезпечення є основою стабільності відтворювального процесу, досягненням соціальної стабільності, безпеки та виступає гарантом добробуту населення.

Роль майнового страхування в сучасних умовах важко переоцінити, так як страхування є дієвим засобом захисту, за допомогою якого можна мінімізувати негативну дію різноманітних техногенних аварій, природних катастроф і т. д. Саме тому виникає необхідність функціонування та розвитку страхування в нашій державі, яка викликана тим, що воно є ефективним, мотивованим, економічним та доступним засобом захисту майнових інтересів як юридичних, так і фізичних осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо особливостей страхових відносин, а також окремі аспекти майнового страхування України знайшли своє відображення в роботах низки дослідників, серед яких В. Базилевич, К. Базилевич, В. Барановський, К. Воблий, О. Вовчак, Н. Внукова, В. Грушко, О. Заруба, М. Клапків, В. Малько, С. Осадець, В. Плиса, А. Таркуцяк, Я. Шумелда.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ураховуючи значимість проведених наукових досліджень, слід зазначити, що питання ефективної, дієвої організації системи страхового захисту відносно галузі майнового страхування України потребує подальших наукових досліджень. Це передусім пояснюється змінами умов функціонування української економіки та необхідністю вирішення проблем, пов'язаних із дією як зовнішніх, так і внутрішніх негативних факторів, а також пошуком заходів забезпечення відносно непередбачуваних подій із негативними наслідками, необхідних для проведення реформ в економіці й соціальній сфері України. Ураховуючи сучасні, на жаль, негативні тенденції та реалії української економіки, вивчення попереднього досвіду допоможе побудувати ефективні відносини, реалізувати новітні підходи у формуванні сучасних страхових послуг і вивести страховий захист та систему забезпечення України на якісно новий рівень.

Мета статті полягає в аналізі сучасних тенденцій ринку страхування майна в Україні, визначенні об'єктивної необхідності страхування майна громадян та юридичних осіб, а також його сутності, принципів та особливостей функціонування в умовах переходу до ринкової економіки, виявленні основних проблем розвитку майнового страхування на сучасному етапі функціонування ринку страхових послуг, а також розробці рекомендацій щодо перспективних напрямів розвитку ринку майнового страхування України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перехід нашої країни до економіки ринкового типу, безперечно, зумовлює зростання потреби у страховому захисті всіх суб'єктів ринкових відносин. Власне, наявність такої потреби та потенційна можливість її забезпечення характеризують ступінь розвитку економіки будь-якої країни. Організація та функціонування ефективної системи захисту інтересів громадян, юридичних осіб, держави, підтримання соціальної стабільності суспільства на належному рівні неможливе без ефективно працюючого ринку страхових послуг.

Розвиток світової економіки і міжнародних відносин характеризується ускладненням процесу відтворення, поширенням ринкового середовища, зростанням масштабів та розширенням інтернаціоналізації виробництва, зростанням розвитку та поглибленням інтеграційних процесів. Однією з вагомих умов ефективного відтворювального процесу є його безперервність та безперебійність. Ризиковий характер життєдіяльності будь-кого з нас, що супроводжує будь-який економічний процес, зумовлює виникнення системи суспільних відносин (із метою попередження, відновлення, ліквідації та зменшення руйнівних наслідків несприятливих, негативних подій, ризиків), які у своїй сукупності формують зміст економічної категорії страхового захисту.

Сучасні події, що відбуваються у світі, а також і в Україні, посилюють потребу у страховому захисті, зміст якого полягає в акумулюванні та використанні грошових фондів та інших ресурсів страховика для здійснення заходів із попередження, локалізації, відшкодування або зменшення негативного впливу ризиків і компенсації завданих ними матеріальних чи інших збитків. Для виконання комплексу захисних заходів страхового захисту необхідне відчуження у вигляді запасів частини валового внутрішнього продукту для попередження і відшкодування завданих

страховою подією збитків, тобто формування страхового фонду.

При проведенні аналізу різних бачень науковців (В.Д. Базилевич, С.С. Осадець, В.Й. Плиса) відносно ролі та значення страхування в процесі суспільного відтворення дозволяє виокремити страхування як самостійну економічну категорію, що має свій економічний зміст, який розкривається через характерні функції та принципи страхування [3]. Отже, можемо зазначити, що страхування є необхідною, особливо в сучасних умовах, самостійною економічною категорією, яка відіграє особливу роль у системі економічних відносин та має такі характерні функції:

- ризикуву;
- створення та використання фонду грошових коштів (страхового фонду);
- компенсаційну;
- заощадження коштів;
- інвестиційну;
- репресивну;
- превентивну.

Значна кількість науковців вважають, що визначення страхування як самостійної економічної категорії особливо відчутне за умов перехідної економіки [6]. Подальший розвиток ринкової економіки зумовлює необхідність становлення та формування страхового ринку як особливої сфери економічних відносин, у процесі яких формуються попит і пропозиція на страхові послуги та здійснюється акт їхньої купівлі-продажу, устанавлюється ціна на даний товар (страхову послугу, страховий захист). Суб'єктами страхування виступають страховики (фізичні та юридичні особи) і страховальники, кожний з яких має свої функції, специфіку та механізм реалізації економічних інтересів.

Ефективне функціонування страхового ринку відбувається за умови взаємодії його суб'єктів (страховиків, страховальників та посередників) із приводу об'єктів страхування, на які спрямований страховий захист, своєю чергою об'єкти страхування обумовлюють економічні відносини між страховиками та страховальниками на ринку. Об'єктами страхування виступають майнові інтереси страховальника (застрахованої особи), яким може бути завдано шкоди страховою подією, та майнові інтереси, пов'язані з відшкодуванням страховальником заподіяної ним шкоди життю, здоров'ю, майну та майновим інтересам третьої особи.

Дослідження наукової літератури показує, що страхування майна громадян у сучасних умовах є досить складним механізмом, організація та розвиток якого визначаються специфічними умовами відповідних видів страхування, які різняться між механізмом проведення певних організаційних та інших заходів, а також зацікавленістю потенційних страховальників у страховому захисті, їхніми економічними можливостями для укладення договору страхування, фінансовими можливостями, розмірами тарифних ставок тощо [5].

Майнове страхування – галузь страхової діяльності, що не суперечить чинному законодавству України і пов'язане з володінням, користуванням і розпорядженням певного майна страховальника. Майнові інтереси страховальника проявляються при крадіжці, пошкодженні, загибелі, знищенні, затопленні майна та інших негативних випадках. Безперечно, страховий захист поширюється тільки на ті випадки, які мали непередбачений, випадковий характер. У практиці майнового страхування розрізняють різні його види, які, своєю чергою, поділяються на дві великі групи:

- страхування майна юридичних осіб;
- страхування майна громадян.

Страхування майна юридичних осіб включає страхування будівель, споруд, устаткування, транспорту, вантажів і багажу, урожаю, технічних ризиків, фінансових ризиків та інших майнових ризиків.

Оскільки майже кожна фізична особа володіє певним майном, то захист його за допомогою страхування є вкрай необхідним. Страхування майна, що належить громадянам, здійснюється тільки у добровільній формі та містить у собі страхування автомобілів, нерухомості, домашнього майна, майна в господарствах, домашніх тварин та ін.

Економічне призначення майнового страхування полягає в компенсації шкоди, заподіяної страховальнику внаслідок страхового випадку із застрахованим майном. Обсяг відповідальності страховика передбачає виплату страхового відшкодування страховальникові в разі пошкодження або знищення матеріальних цінностей, неотримання страховальником запланованого доходу (прибутку) унаслідок страхових випадків, обумовлених договором страхування.

У сучасній практиці страхування до майнової галузі відносять будь-яке страхування, не пов'язане з особистим страхуванням і страхуванням відповідальності.

Під об'єктами страхування фізичних осіб розуміються предмети домашньої обстановки, ужитку і споживання, використовувані в особистому господарстві та призначені для задоволення побутових і культурних потреб сім'ї по праву особистої власності. Не беруться на страхування предмети, вартість яких складно встановити (документи, цінні папери, грошові знаки, рукописи, колекції, унікальні й антикварні предмети, вироби з дорогоцінних металів, каменів, предмети релігійної культури і т. п.) та факт загибелі яких (від крадіжки, пожежі) важко встановити.

В майновому страхуванні громадян розрізняють наступні групи об'єктів страхування:

- будови (квартири, дома, дачі, садові будинки, гаражі) та обробка приміщень;
- майно (меблі, одяг, посуд, оргтехніка);
- цивільна відповідальність за спричинення збитку третім особам (наприклад, ви можете затопити своїх сусідів знизу в результаті аварії у вашій квартирі).

Домашнє майно може бути застрахованим за загальним або спеціальним договором. Майно вважається застрахованим по місцю проживання: у всіх житлових і підсобних приміщеннях, а також на присадибній ділянці за адресою, указаною в договорі страхування. Якщо відбувається зміна місця проживання, майно вважається застрахованим по новому місцю проживання страховальника (без переоформлення страхового свідоцтва) до кінця терміну, передбаченого договором. Для цього оформляється додаткова угода, так званий алдендум, в якому указуються змінені умови страхування.

Питання про виплату страхового відшкодування вирішується страховиком у міру надходження документів слідчими органами. Проте при поверненні потерпілому викрадених речей або хоч би частковому відшкодуванні збитку винним ця частина коштів повинна бути повернена страховикові.

Не включаються до подій страхування домашнього майна знищення і пошкодження в результаті аварії опалювальної системи, водопровідної і каналізаційної мереж унаслідок дії низьких температур (морозів); знищення і пошкодження

радіо- і електроприладів (окрім телевізорів) у результаті їхнього спалаху незалежно від причини, якщо ця подія не викликала пожежі, тобто розповсюдження вогню в приміщенні і знищення або пошкодження інших предметів.

Сучасний ринок страхування нерухомого майна громадян знаходиться на підйомі, важливу роль у цьому зіграло введення обов'язкового автострахування. У громадській свідомості поступово складається уявлення про необхідність страхування як однієї з форм захисту від усіляких неприємностей.

У добровільному страхуванні майна через збільшення крадіжок, зломів на даний момент найбільш актуально страхування нерухомості. У перспективі очікується посилення інтересу споживачів страхових послуг і до страхування обробки квартир та інтер'єру. Це пов'язано з тим, що ремонтні й обробні роботи стають усе більш складними і витратними, тому природно, що власник житла хоче гарантувати, що вкладені кошти не підуть прахом через те, що його сусіди зверху забудуть закрити кран.

У цілому два останніх роки виявилися роками великих потрясінь і змін для України. Насамперед анексія Криму та війна на сході країни позначилися на розмірах портфельів страхових компаній, великі корпоративні клієнти яких знаходяться в цих регіонах. Укладені раніше договори зі страхування майна в цих регіонах не оновлюються. Зрозуміло, що низка таких договорів приносить збитки. Необхідно зауважити, що нових страхових премій немає, а пожежі та вибухи в цих регіонах відбуваються, що потребує страхового забезпечення, і збитки, природно, масштабніші.

Поступове продовження тенденцій погіршення економічної та політичної ситуації в Україні призводить до того, що низка інвесторів розглядає можливість виходу з ринку нашої країни, а нові угоди, пов'язані з придбанням великих учасників фінансового сектора, не відбулися. Крім того, деякі західні банки і страхові компанії заявили про намір завершити свою участь на нашому ринку. Не кажучи вже про українські компанії та банки, низка яких почали процедури банкрутства, а питання про платоспроможність інших викликає серйозні сумніви. Усе зазначене негативно вплинуло на стан економіки України в цілому та на страховий сектор зокрема. Йдеться не лише про майнове страхування, а й про автомобільне. Особливо негативно такі події вплинули на банківський сегмент страхування майна юридичних осіб.

До основних змін, які відбулися останнім часом на ринку страхування заставного майна банків, можна віднести наступні:

– збільшення розміру банківської комісії, яка стягується із заставних договорів страхування з 20% до 25–30%. При цьому потрібно розуміти, що ця сума лягає додатковим тягарем на витрати страховальників.

– ряд банків збільшив кількість акредитованих страховиків. Це призвело до того, що вперше за останні п'ять років практично у кожного банку

в списку акредитації присутні надійні страхові компанії. Хоча необхідно зазначити, що від «кептивних страховиків», що належать конкретному банку, остаточно позбутися не вдалося.

Які ж перспективи розвитку ринку страхування майна?

По-перше, нам здається, що існуючі тенденції збережуться і будуть впливати на ринок ще більше. Формування ціни страхування корпоративної нерухомості є суперечливим. У той час як товари і послуги зростають у ціні, страхування, навпаки, має тенденцію до зниження ціни. Зрозуміло, що це відноситься не до всіх продуктів страхування. Наприклад, вартість медичного страхування і КАСКО зростають. Перед усім це обумовлено значним впливом девальвації курсу валюти, що веде до подорожчання вартості товарів та послуг. У той же час якщо ми подивимося на страхування майна, то зростаюча конкуренція і невеликий портфель платоспроможних страховальників призводять до зменшення страхових тарифів.

Зменшення доходів учасників страхового ринку призводить до появи фінансових проблем, а зниження або відмова в виплатах призведе до погіршення попиту на цей продукт, що негативно вплине на ринок у цілому.

Хотілося б також звернути увагу на те, що в умовах сучасної політичної ситуації та діючих зовнішньополітичних санкцій деякі страховальники за своїм бажанням відмовляються від роботи зі страховими компаніями з російським капіталом і переключаються на західних чи українських страховиків.

При умові, що страховальник прагне комплексно вирішити питання страхування (з одного боку, отримати надійний страховий захист, а з іншого – заощадити значні кошти), професійні страхові компанії завжди зможуть і мають бажання йому в цьому допомогти.

Висновки. Згідно з аналізом показників страхового ринку, на сьогодні в Україні є застрахованими не більше 10% ризиків, тоді як у Західній Європі, США і Японії цей показник складає не менше 95%. Усі сучасні події ведуть до того, що значно зросла ймовірність настання негативних випадкових подій і, відповідно, реальна потреба у страховому захисті стосується кожного.

Важливою умовою успішного розвитку майнового страхового ринку є формування попиту на страхові послуги, культури страхування у споживача шляхом його страхової освіти через ЗМІ, а також удосконалення асортименту страхових послуг.

Маркетологи прогнозують, що розвиток ринку в цілому багато в чому залежатиме від розвитку роздрібного страхування. Компанії, які вже зараз почали вибудовувати агентську мережу, володіють безперечною конкурентною перевагою. Основні функції, які виконує фаховий страховий агент, – це реклама страховика, інформування і консультування страховальника на високому професійному рівні.

Список літератури:

1. Закон України «Про страхування» // Голос України. – 1996. – № 68 (1318).
2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» від 21 жовтня 1997 р. // Урядовий кур'єр. – 1997. – 15 листопада. – С. 12.
3. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич; 4-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 352 с.
4. Барновський О.І. Розвиток страхового бізнесу в Україні / О.І. Барновський // Фінанси України. – 2004. – № 8. – С. 85.
5. Горбач Л.М. Страхова справа: [навч. посіб.] / Л.М. Горбач. – Луцьк: Вежа, 2001. – 181 с.
6. Мних М.В. Страхування як механізм надання гарантій підприємницької діяльності та соціального захисту населення: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М.В. Мних. – К.: Знання України, 2004. – 428 с.

7. Наумік К.Г. Страхування та страхові послуги: [конспект лекцій] / К.Г. Наумік. – Х.: ХДЕУ, 2004. – 52 с.
8. Страхування: [підручник] / С.С. Осадець [та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
9. Плиса В.Й. Страхування: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В.Й. Плиса. – К.: Каравела, 2005. – 392 с.

Братюк В. П.

Мукачевський державний університет

ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОЙ ПРАКТИКИ СТРАХОВАНИЯ ИМУЩЕСТВА В УКРАИНЕ

Резюме

Рассмотрены роль имущественного страхования в современных условиях, организация системы страховой защиты, сущность и виды имущественного страхования в Украине, а также современные тенденции рынка страхования имущества. Выделены проблемы имущественного страхования, представлен ряд рекомендаций по улучшению взаимоотношений при организации страховой защиты на страховом рынке Украины.

Ключевые слова: страхование, рынок имущественного страхования, виды страхования имущества, страховые услуги, страховые премии.

Bratiuk V. P.

Mukachevo State University

FEATURES OF MODERN PRACTICE IN PROPERTY INSURANCE OF UKRAINE

Summary

We consider the role of property insurance in the current conditions, the organization of insurance protection, the nature and types of property insurance in Ukraine, as well as current trends in the property insurance market. It's highlighted the problems of property insurance, a number of recommendations to improve the relationship with the organization of insurance protection in the insurance market of Ukraine.

Keywords: insurance, property insurance market, types of property insurance, insurance services, insurance premiums.

УДК 004.738.5:621.395.31(477)(045)

Ільєнко О. В.

Мороз Н. К.

Національний авіаційний університет

ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ ВПРОВАДЖЕННЯ МОБІЛЬНОГО ІНТЕРНЕТУ НОВОГО ПОКОЛІННЯ В УКРАЇНІ

Проаналізовано основні етапи розвитку мобільного Інтернету. Доведено переваги використання 3G-технології. Обґрунтовано переваги використання нових мобільних технологій в Україні. Визначено проблеми впровадження 3G мобільного Інтернету в Україні. Визначено низку заходів, необхідних для якісного та швидкого впровадження мобільного Інтернету в Україні.

Ключові слова: мобільний Інтернет, IT-технології, економічні показники, інвестиційна привабливість, абоненти, частоти.

Постановка проблеми. Сьогодні дуже важко представити будь-яку галузь виробництва, торговельну сферу, міжнародну діяльність, економічні стосунки без послуг IT-технологій. Існує велика кількість варіантів обміну інформацією: Wi-Fi, Dial-Up-модем, підключення за допомогою спеціальних антен або через супутник, окремі виділені канали, ADSL-модем, CDMA або GSM-модем. Але найактуальнішим є швидкий мобільний Інтернет-зв'язок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Швидкий мобільний Інтернет – це не тільки зручність для звичайних користувачів (прослуховування музики, перегляд фільмів та TV-передач, онлайн-та відеодзвінки), але й глобальна зміна якості життя в країні.

Швидкий зв'язок впливає на більшість сфер – від розвитку мобільної комерції до можливості отримувати повноцінну онлайн-освіту в будь-який

зручний час без необхідності використання домашнього або робочого комп'ютера.

Аналіз провідних галузей світу показав, що основними перевагами впровадження 3G-Інтернету, окрім зазначених вище, є: додаткові робочі місця, нові перспективи для бізнесу, загальна економія часу при роботі в Інтернеті (при необхідності обробки отриманої/відправленої інформації).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У країнах Європи впровадження 3G призвело до зростання продажів телекомунікаційних компаній від 3% до 15%. Країни Європейського Союзу і США вже активно готуються впроваджувати 5G і запускати мобільний Інтернет на швидкості до 10 Гб/сек, у той час як більшість України залишається «2G-країною», де швидкість мобільного доступу в Інтернет порівняна з модемним Dial-up кінця 1990-х років. Загальну площу непокритої території України швидкісного мо-